

III. VIEŠOJI TEISĖ

LIETUVOS RESPUBLIKOS SEIMO BIUDŽETINĖ KOMPETENCIJA KONSTITUCINIO TEISMO JURISPRUDENCIJOJE

Dr. Vytautas Sinkevičius

Lietuvos teisės universitetas, Teisės fakultetas, Konstitucinės teisės katedra
Ateities g. 20, 2057 Vilnius
Telefonas 271 45 46
Elektroninis paštas ktk@ltu.lt

Pateikta 2002 m. rugsėjo 1 d.

Parengta spausdinti 2002 m. gruodžio 9 d.

Recenzavo Konstitucinio Teismo teisėjas docentas dr. Stasys Stačiokas ir Vilniaus universiteto Teisės fakulteto Valstybinės teisės katedros docentas dr. Augustinas Normantas

S a n t r a u k a

Straipsnyje nagrinėjama, kaip Konstitucinio Teismo nutarimuose yra aiškinama Konstitucijoje nustatyta Seimo biudžetinė kompetencija. Tiriant Seimo biudžetinę kompetenciją analizuojama, kaip Konstitucinis Teismas interpretuoja konstitucinius Seimo įgaliojimus tvirtinti valstybės biudžetą, nustatyti valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus. Pateikiama Konstitucijos 131 straipsnyje įtvirtintos nuostatos „negalima mažinti įstatymų numatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti“ samprata.

Atskleidžiama, kaip laipsniškai kinta Konstitucinio Teismo požiūris į tai, ar Teismas gali tirti negaliojančių įstatymų bei kitų teisės aktų konstitucingumą. Teigiama, kad Konstitucijoje yra įtvirtinti Konstitucinio Teismo įgaliojimai tirti Seimo priimtų įstatymų ir kitų teisės aktų, Vyriausybės priimtų aktų, Respublikos Prezidento aktų konstitucingumą, neatsižvelgiant į tai, ar jie jau yra įsigalioję.

Konstitucinio Teismo jurisprudencija nagrinėjamoje srityje nėra labai gausi, tačiau Konstitucinio Teismo nutarimuose jau yra analizuoti beveik visi Konstitucijos straipsniai, nustatantys Seimo biudžetinę kompetenciją.

Nors finansams ir valstybės biudžetui Konstitucijoje yra skirtas atskiras skirsnis (XI skirsnis), tačiau normos, nustatančios Seimo biudžetinę kompetenciją, yra išdėstytos ne tik šiame skirsnyje esančiuose straipsniuose, bet ir kituose Konstitucijos straipsniuose. Konstitucija yra vientisas aktas (Konstitucijos 6 str. 1 d.), todėl Konstitucijos normos, tiesiogiai nustatančios Seimo įgaliojimus biudžeto srityje, Konstitucinio Teismo nutarimuose yra interpretuojamos taikant ne tik įvairius aiškinimo metodus, bet ir atsižvelgiant į konstitucinius principus, visų pirma į valdžių padalijimo principą, teisinės valstybės principą, atviros, teisingos, darnios visuomenės imperatyvą, kitas Konstitucijos normas ir principus.

Vartodamas formuluotę „Seimo biudžetinė kompetencija“ ją suprantu kaip apimančią ne tik Seimo įgaliojimus biudžetiniame procese, t. y. įgaliojimus tvirtinant biudžetą, prižiūrint jo vykdymą, bet kaip apimančią ir Seimo kompetenciją nustatyti mokesčius bei kitus privalomus mokėjimus į valstybės biudžetą.

Pagal Konstitucijos 94 straipsnio 4 punktą valstybės biudžeto projektą rengia Vyriausybė ir teikia jį Seimui. Tai turi būti padaryta ne vėliau kaip 75 dienos iki biudžetinių metų

pabaigos (130 str.). Valstybės biudžetą tvirtina Seimas (67 str. 14 p.), Seimas svarsto valstybės biudžeto projektą ir tvirtina jį įstatymu iki naujųjų biudžetinių metų pradžios. Biudžetiniai metai trunka nuo sausio 1 d. iki gruodžio 31 d. (129 str.). Jeigu valstybės biudžetas laiku nepatvirtinamas, jo išlaidos biudžetinių metų pradžioje kiekvieną mėnesį negali viršyti praėjusių metų valstybės biudžeto $\frac{1}{12}$ išlaidų (132 str. 1 d.).

Konstitucijoje nustatyta ir tai, kad svarstydamas biudžeto projektą Seimas gali didinti išlaidas tik nurodydamas šių išlaidų finansavimo šaltinius. Negalima mažinti įstatymų numatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti (131 str. 2 d.).

Belieka pridurti, kad biudžetiniais metais Seimas gali pakeisti biudžetą. Jis keičiamas pagal tą pačią tvarką, pagal kurią sudaromas, priimamas ir patvirtinamas. Prireikus Seimas gali patvirtinti papildomą biudžetą (132 str. 2 d.).

Iš nurodytų Konstitucijos nuostatų matyti, kad valstybės biudžeto projekto rengimas (sudarymas), biudžeto svarstymas Seime ir jo patvirtinimas įstatymu, biudžeto vykdymas yra atskiros biudžeto proceso stadijos, kad Seimo, kaip įstatymų leidžiamosios valdžios institucijos, ir Vyriausybės, kaip vykdomosios valdžios institucijos, įgaliojimai yra atriboti, kad šioje srityje veikia konstitucinis valdžių padalijimo principas [1].

Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, kad konstitucinis valdžių padalijimo principas reiškia ir tai, kad Konstitucijoje tiesiogiai nustačius konkrečios valstybės valdžios institucijos įgaliojimus, viena valstybės valdžios institucija negali iš kitos perimti tokių įgaliojimų, jų perduoti ar atsisakyti; tokie įgaliojimai negali būti pakeisti ar apriboti įstatymu [2]. Taigi pagal Konstituciją Seimas neturi teisės pavesti Vyriausybei ar kuriai nors kitai institucijai vykdyti jo kompetenciją, negali nustatyti tokio teisinio reguliavimo, pagal kurį pats perimtų Konstitucijoje Vyriausybei nustatytą kompetenciją (taip pat ir kompetenciją biudžeto srityje). Pažymėtina ir tai, kad pagal Konstituciją negali būti bendros, neatribotos Seimo ir Vyriausybės kompetencijos. Suprantama, negali būti ir konkuruojančios kompetencijos.

Interpretuodamas konstitucinę nuostatą, jog Seimas tvirtina valstybės biudžetą, Konstitucinis Teismas 2002 m. sausio 14 d. nutarime [3] konstatavo, jog ši nuostata reiškia, kad pagal Konstituciją tik Seimas turi įgaliojimus galutinai suformuoti biudžetą, kad biudžeto suformavimas, t. y. ne tik nurodymas, iš kokių šaltinių ir kiek pajamų planuojama surinkti į valstybės biudžetą, kiek ir kokiems tikslams planuojama panaudoti valstybės biudžeto asignavimus. Seimo įgaliojimai tvirtinti valstybės biudžetą apima ir jo įgaliojimus nustatyti konkrečius asignavimų valdytojus, taip pat jiems skiriamų asignavimų dydžius. Nutarime pabrėžta, kad tai tik Seimo kompetencija ir kad Seimas negali jos atsisakyti arba perduoti kitoms institucijoms, nes taip būtų paneigta Seimo kompetencija suformuoti valstybės biudžetą, dalis šios kompetencijos būtų perduota vykdomajai valdžiai. Taip būtų paneigtas konstitucinis valdžių padalijimo principas. Vykdomosios valdžios aktai tegali būti valstybės biudžeto vykdymo aktai, negalintys pakeisti valstybės biudžeto įstatymo ir su juo konkuruoti. Tokia konstitucinės nuostatos „Seimas tvirtina valstybės biudžetą“ samprata leido Konstituciniam Teismui konstatuoti, jog 2001 metų valstybės biudžeto įstatymo dalis, kurioje nurodyti asignavimai atskirai kiekvienai valstybinei aukštajai mokyklai, prieštarauja Konstitucijoje įtvirtintam valdžių padalijimo principui, taip pat Konstitucijos 40 straipsnio 3 daliai, pagal kurią aukštosioms mokykloms suteikiama autonomija.

Atkreiptinas dėmesys į tai, jog Konstitucinis Teismas, suformulavęs nuostatą, jog pagal Konstituciją subjektus, kuriems skiriamos valstybės biudžeto lėšos, ir tokių lėšų dydžius turi nustatyti pats Seimas, minėtoje byloje neatsakė į vieną labai svarbų klausimą: ar iš konstitucinės biudžeto sampratos Seimui kyla pareiga valstybės biudžeto įstatyme nurodyti visus be išimties subjektus, kuriems skiriamos valstybės biudžeto lėšos, ir lėšų dydžius, ar turi būti nurodomi tik tie subjektai, kuriems skiriama „pakankamai daug“ valstybės lėšų, o kitus subjektus ir jiems iš valstybės biudžeto skiriamų lėšų dydžius Seimo pavedimu gali nustatyti Vyriausybė, ministerija ar kita Seimo nurodyta valstybės vykdomosios valdžios institucija.

Jeigu Konstituciniam Teismui ateityje tektų nagrinėti bylą, kurioje būtų susidurta su minėtu klausimu, teismas tikriausiai negalėtų nesvarstyti ir tokio aspekto, kaip Konstitucijos interpretavimas, jog visus be išimties subjektus ir jiems skiriamų lėšų dydį turi nustatyti Sei-

mas valstybės biudžeto įstatyme, derindamas su Konstitucijos straipsniais, nustatančiais įgaliojimus Vyriausybei tvarkyti krašto reikalus (94 str. 1 p.), įtvirtinančiais įgaliojimus ministrams vadovauti jiems pavestoms valdymo sritims (96 str. 2 d.), taip pat su kitais Konstitucijos straipsniais. Ar tokia interpretacija nesudarys prielaidų apriboti vykdomosios valdžios institucijoms Konstitucijoje nustatytų įgaliojimų, suvaržyti jų įgyvendinimą.

Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje įtvirtinta nuostata „negalima mažinti įstatymų numatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti“. Kaip ši nuostata interpretuotina?

Akivaizdu, kad nuostata „negalima mažinti įstatymų numatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti“ suponuoja, kad valstybės išlaidos gali būti nustatytos ne tik įstatymu dėl valstybės biudžeto patvirtinimo, bet ir kitais įstatymais. Tačiau ar tai reiškia, jog pagal Konstituciją gali būti keli valstybės biudžetai; ar tai reiškia, kad Seimas tam tikrais įstatymais gali iš anksto nustatyti, kiek išlaidų yra skiriama konkrečioms viešosioms reikmėms finansuoti, pavyzdžiui, proporcinge išraiška nuo bendrojo vidaus produkto, nuo visų valstybės biudžeto išlaidų ir pan.

Bylos, kurią nagrinėjant Konstituciniam Teismui teko interpretuoti šią konstitucinę nuostatą, esmė buvo tokia: Žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnyje yra nustatyta, kad „nacionalinei žemės ūkio plėtojimo programai ir žemės ūkio santykių valstybinio reguliavimo priemonėms įgyvendinti, maisto produktų valstybiniams rezervams sudaryti, melioracijai, rūgščioms dirvoms kalkinti kasmet paprastai skiriama ne mažiau kaip 10 proc. nacionalinio biudžeto išlaidų, taip pat užsienio tikslinės paskolos bei kitos lėšos“ [4]. Seimo narių grupės nuomone, 2001 m. valstybės biudžete žemės ūkiui buvo numatyta lėšų mažiau negu 10 proc. nacionalinio biudžeto išlaidų, todėl Seimo narių grupė kreipėsi į Konstitucinį Teismą su prašymu ištirti, ar tai neprieštaruoja Konstitucijos nuostatai, jog negalima mažinti įstatymų nustatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti.

Aiškindamas minėtą Konstitucijos nuostatą Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad jeigu kurie nors įstatymai numato tam tikras išlaidas, Vyriausybė rengdama valstybės biudžeto projektą turi šiais įstatymais vadovautis, juos vykdyti. Vyriausybė turi pareigą pateikti Seimui tokį valstybės biudžeto projektą, kuriame būtų paisoma tokių įstatymų nuostatų dėl valstybės išlaidų. Seimas yra saistomas ne tik Konstitucijos, bet ir savo paties priimtų įstatymų [5]. Todėl Konstitucinis Teismas konstatavo, kad jeigu kurie nors įstatymai numato tam tikras išlaidas, Seimas svarstydamas ir tvirtindamas valstybės biudžetą privalo tokiais įstatymais vadovautis, t. y. Seimas negali valstybės biudžete nustatyti mažesnių išlaidų negu tos, kurias numato prieš tai priimti kiti įstatymai.

Kartu Konstitucinis Teismas pateikė ir „kitų“ įstatymų, kuriais numatomos išlaidos, sampratą.

Teismas konstatavo, kad iš konstitucinės valstybės biudžeto sampratos ir konkrečiai – iš konstitucinės nuostatos, jog biudžetiniai metai prasideda sausio 1 d. ir baigiasi gruodžio 31 d., kyla tai, kad įstatymais, numatančiais tam tikras išlaidas, negalima nustatyti tokio teisinio reguliavimo, kuriuo būtų paneigiama Vyriausybės konstitucinė teisė ir pareiga sudaryti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams bei Seimo konstitucinė teisė ir pareiga tvirtinti valstybės biudžetą būtent biudžetiniams metams. Tokie įstatymai negali atstoti ar pakeisti valstybės biudžeto įstatymo. Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalies nuostatos, kad negalima mažinti įstatymų numatytų išlaidų, kol tie įstatymai nepakeisti, negalima interpretuoti kaip leidžiančios tais kitais įstatymais nustatyti tokį tam tikrų reikmių finansavimą, kuris neat-sispindėtų konkrečių metų valstybės biudžeto įstatyme.

Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad „kiti“ įstatymai, numatantys išlaidas, yra ne taisyklė, bet išimtis. Tokie įstatymai gali būti priimami, kai reikia užtikrinti valstybės biudžeto santykių įvairiais biudžetiniais metais perimamumą, finansavimo tęstinumą tuomet, kai tam tikriems (ypatingiems, ilgalaikiams, strateginiams) visuomenės ir valstybės uždaviniams kryptingai spręsti lėšų reikia daugiau, negu galima skirti per vienerius biudžetinius metus. Tokiais įstatymais išlaidas galima numatyti *tik konkrečiai apibrėžtam, visuotinai svarbiam tikslui pasiekti per įstatymo nustatytą laiką ir tik tada, kai šių reikmių negalima patenkinti per vienerius biudžetinius metus*. Tokiais įstatymais negali būti numatomos išlaidos nuolatinėms valstybės funkcijoms vykdyti, kasdienėms visuomenės reikmėms finansuoti. Priešingu atveju

būtų iškreipiama konstitucinė valstybės biudžeto samprata: konstitucinis biudžetinių metų institutas netektų prasmės, būtų paneigiama Vyriausybės konstitucinė teisė ir pareiga rengti valstybės biudžeto projektą bei Seimo konstitucinė teisė ir pareiga valstybės biudžetą tvirtinti biudžetiniams metams, atsižvelgiant į esamą socialinę ir ekonominę padėtį, į visuomenės ir valstybės poreikius bei galimybes, į turimus arba galimus gauti finansinius išteklius bei valstybės finansinius įsipareigojimus, į kitus svarbius veiksnius. Taip būtų sudaromos prielaidos pažeisti ir konstitucinį socialinio teisingumo bei socialinės darnos imperatyvą.

Tirdamas, ar Konstitucijai neprieštarauja Žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnis, kuriame nustatyta, jog „žemės ūkiui“ kasmet paprastai skiriama ne mažiau kaip 10 proc. nacionalinio biudžeto išlaidų, Konstitucinis Teismas išlaidas „žemės ūkiui“, išreikštas nacionalinio biudžeto išlaidų procentine dalimi, apibūdino kaip visuomenės kasdienės reikmės, o jų finansavimą – kaip valstybės nuolatinę priedermę. Teismas padarė išvadą, kad žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatyme nustatytas teisinis reguliavimas neatitinka Konstitucijos 131 straipsnio 1 dalyje nurodytų įstatymų, kuriais nustatomos išlaidos, konstitucinės sampratos, todėl jis prieštarauja Konstitucijai.

Tiriant Seimo biudžetinę kompetenciją buvo susidurta su dar vienu įdomiu klausimo aspektu. Klausimą uždavė grupė Seimo narių, kurie savo prašyme ištirti 2001 metų valstybės biudžeto įstatymo konstitucingumą pateikė tokį motyvą: Konstitucijos 41 straipsnio 3 dalyje nustatyta, jog aukštasis mokslas prieinamas visiems pagal kiekvieno žmogaus sugebėjimus; gerai besimokantiems piliečiams valstybinėse aukštosiose mokyklose laiduojamas nemokamas mokslas. Iš šios konstitucinės nuostatos valstybei kyla pareiga sudaryti galimybes įgyvendinti nurodytas asmens teises. Seimo nariai teigė, jog 2001 m. valstybės biudžete nėra numatyta pakankamai lėšų, kad būtų įgyvendinta asmens konstitucinė teisė siekti aukštojo išsilavinimo, todėl, Seimo narių nuomone, įstatymas dėl biudžeto patvirtinimo prieštarauja Konstitucijai.

Konstitucinis Teismas galėjo pasirinkti įvairius tyrimo būdus: vienas iš jų galėjo būti, pavyzdžiui, toks – suskaičiuoti, kiek lėšų 2001 m. valstybės biudžete yra skirta tam, kad asmenys galėtų siekti aukštojo išsilavinimo, ir tuomet spręsti, ar šių lėšų skirta pakankamai, kad būtų sudarytos galimybės įgyvendinti minėtą asmens teisę.

Teismas pasirinko kitą kelią: buvo konstatuota, jog 2001 m. aukštosios mokyklos funkcionavo, joms iš valstybės biudžeto buvo skirta tam tikra lėšų suma. Prielaida, kad aukštajam mokslui finansuoti valstybės biudžete neskirta pakankamai lėšų, savaime negali būti argumentas sprendžiant, ar atitinkamų metų valstybės biudžetas neprieštarauja Konstitucijai. Teismas pažymėjo, jog tai, ar valstybės biudžete lėšų tam tikroms reikmėms (tikslams) numatoma pakankamai, ar ne, yra ne valstybės biudžeto įstatymo atitikties Konstitucijai, bet biudžeto planavimo, valstybės ir visuomenės poreikių įvertinimo, jų subalansavimo su visuomenės ir valstybės galimybėmis, taigi, socialinio ir ekonominio tikslingumo klausimai. Konstitucinis Teismas nutarė, jog nėra teisinio pagrindo teigti, kad 2001 m. valstybės biudžeto įstatymu buvo paneigta konstitucinė asmens teisė siekti aukštojo mokslo, nebuvo užtikrintas šios teisės įgyvendinimas.

Pasirinkęs tokį argumentavimo būdą (kai minėtoje byloje neskaičiavo, kiek lėšų skirta aukštajam mokslui finansuoti), Konstitucinis Teismas neužkirto sau kelio ateityje pasielgti priešingai: skaičiuoti, kiek lėšų valstybės biudžete numatyta tam tikroms reikmėms finansuoti, kad būtų užtikrintos asmens konstitucinės teisės, konstitucijoje įtvirtintos vertybės. Manau, kad sprendžiant valstybės biudžeto įstatymo konstitucingumo klausimą valstybės biudžete numatytų lėšų dydis galėtų būti lemiamas argumentas, jeigu paaiškėtų, kad lėšų numatyta skirti *akivaizdžiai per mažai* ir kad dėl to asmenys negali realiai įgyvendinti kurios nors savo konstitucinės teisės ar laisvės. Suprantama, tokiu atveju Konstituciniam Teismui tektų ne tik skaičiuoti, kiek lėšų valstybės biudžete numatyta skirti atitinkamoms reikmėms finansuoti, bet įvertinti ir tai, koks tokio finansavimo santykis su Konstitucijoje įtvirtintais atviros, darnios ir teisingos visuomenės siekais.

Valstybės biudžetas suprantamas ir kaip valstybės pajamų bei išlaidų finansinis planas [6, p. 134]. Valstybės biudžeto įstatymas nustato, viena vertus, valstybės institucijų pareigą

surinkti į valstybės biudžetą nustatytą pajamų sumą, kita vertus, jame nurodytų asignavimų valdytojų (institucijų) teisę, kad jiems būtų pervestos valstybės biudžete numatytos sumos.

Ar iš to, kad pagal valstybės biudžeto įstatymą subjektai, kuriems numatytos lėšos, įgyja teisę gauti šias lėšas, galima daryti išvadą, jog Seimas, tvirtindamas valstybės biudžetą, valstybės vardu prisiima įsipareigojimus valstybės biudžete nurodytiems subjektams pervesti atitinkamas lėšas, o subjektams atsiranda teisėti lūkesčiai? Kitaip tariant, ar patvirtinus valstybės biudžetą pradeda veikti teisėtų lūkesčių apsaugos principas, ar atsiranda galimybė kreiptis dėl teisėtų lūkesčių principo pažeidimo į teismą? (Tarkime, valstybės biudžete buvo numatyti tam tikri asignavimai, tačiau į valstybės biudžetą buvo surinkta mažiau pajamų negu planuota, todėl subjektams lėšų realiai buvo skirta mažiau, negu buvo numatyta valstybės biudžete. Ar toks subjektas gali kreiptis į teismą ir reikalauti, kad jam būtų pervesta tiek lėšų, kiek numatyta valstybės biudžete? Ar galima reikalauti, kad lėšos, kurių subjektas negavo šiais metais, jam būtų pervestos iš kitų metų valstybės biudžeto, kad negautos lėšos taptų valstybės skola?). Pažymėtina, kad tokiu aspektu Konstitucijos nuostatos Konstitucinio Teismo nutarimuose dar nėra nagrinėtos.

Minėta, kad Konstitucijoje (67 str. 15 p.) yra įtvirtinta, jog mokesčius, kitus privalomus mokėjimus į valstybės biudžetą nustato Seimas. Taigi Konstitucijoje rašoma ne apie bet kokius valstybinius mokesčius ir privalomus mokėjimus, bet apie tuos, iš kurių formuojamas ne bet koks lėšų fondas, o valstybės biudžetas. Ar iš konstitucinės nuostatos, jog iš mokesčių, privalomų mokėjimų yra formuojamas būtent valstybės biudžetas, kyla, kad visi mokesčiai ir kiti privalomi mokėjimai turi patekti tik į valstybės biudžetą; ar tai reiškia, kad jie negali būti kitų valstybės piniginių lėšų fondų šaltiniai? Kitaip tariant, ar pagal Konstituciją biudžetiniams metams gali būti sudaromas tik vienas valstybės finansinis planas, t. y. tik valstybės biudžetas, į kurį turi patekti visi be išimties mokesčiai ir kiti privalomi mokėjimai, ar pagal Konstituciją be valstybės biudžeto yra galimi ir kiti valstybės finansiniai fondai, kurie taip pat formuojami iš mokesčių ir kitų privalomų mokėjimų (pvz., valstybinis socialinio draudimo fondas, iš kurio mokamos socialinio draudimo pensijos; kelių fondas, kurio lėšomis tiesiami ir taisomi keliai)?

Tenka pasakyti, jog Konstitucinis Teismas tokiu aspektu nurodytų Konstitucijos nuostatų dar neinterpretavo.

Valstybės biudžeto įstatymui būdinga tai, kad jis turi įvairių priedėlių, kuriuose detalizuojamos įstatyme numatytos išlaidos pagal jų paskirtį ir asignavimų valdytojus. Kokia yra įstatymo priedėlių teisinė galia? Ar jie turi įstatymo galią, ar jų galia yra kitokia?

Konstitucinis Teismas analizuodamas biudžeto įstatymo ypatumus suformulavo tokią teorinę nuostatą: visos norminio teisės akto dalys (taip pat ir priedėliai) yra tarpusavyje neatskiriamai susijusios, sudaro vieną visumą ir turi vienodą teisinę galią. Priedėlių atskirti nuo teisės akto negalima, nes keičiant jų turinį, keičiasi ir viso norminio akto turinys [7]. Iš šios teorinės nuostatos seka, kad Seimas, norėdamas perskirstyti įstatymo priedėliuose nurodytus asignavimus, turi tai padaryti pats (priimdamas atitinkamą valstybės biudžeto pakeitimo įstatymą). Seimas negali pavesti tai padaryti Vyriausybei ar kuriai nors kitai valstybės institucijai. Priešingu atveju susidarytų tokia teisinė situacija, kai Vyriausybės nutarimu, t. y. įstatyminiu aktu būtų keičiamas įstatymas. Tai pažeistų Konstitucijoje įtvirtintą įstatymų viršenybės pojstatyminių teisės aktų atžvilgiu principą.

Biudžetiniai metai prasideda sausio 1 d. ir baigiasi gruodžio 31 d. (Konstitucijos 129 str.). Taigi valstybės biudžetas sudaromas vieneriems metams, valstybės biudžeto įstatymas galioja vienerius kalendorinius metus. Ar Konstitucinis Teismas gali tirti valstybės biudžeto atitiktą Konstitucijai nustojus galioti valstybės biudžeto įstatymui?

Interpretuodamas Konstitucijos normas, įtvirtinančias Seimo biudžetinę kompetenciją, Konstitucinis Teismas tikslino savo ankstesnę nuostatą tirti tik galiojančių įstatymų ir kitų teisės aktų konstitucingumą.

Konstitucinio Teismo įstatyme [8] yra nustatyta, jog ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėti teisenai nutraukti (69 str. 4 d.). Iki nurodytos bylos Konstitucinis Teismas šią nuostatą interpretavo kaip nustatančią teismo *pareigą* nutraukti teiseną, kai ginčijamas teisės aktas yra panaikintas, t. y. kai jis negalioja [9]. Vadovaujantis

tokia minėtos nuostatos samprata, teiseną turėjo būti nutraukta ir byloje dėl 1998 m. valstybės biudžeto įstatymo kai kurių nuostatų atitiktis Konstitucijai [10], nes 1998 m. valstybės biudžeto įstatymas – kai jis buvo nagrinėjamas – jau negaliojo (byla buvo nagrinėjama 1999 m. birželio 28 d., kai galiojo naujas – 1999 m. valstybės biudžeto įstatymas). Tačiau Konstitucinis Teismas nepateikdamas jokių argumentų išnagrinėjo jau negaliojančio 1998 m. valstybės biudžeto įstatymo nuostatų atitiktį Konstitucijai ir nustatė, kad kai kurios įstatymo nuostatos prieštarauja Konstitucijai.

Pažymėtina, jog tai, kad buvo išnagrinėta jau negaliojančio įstatymo atitiktis Konstitucijai, sudarė prielaidas modifikuoti Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 punkto nuostatos, jog ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas nutraukti pradėtą teiseną, sampratą. Ši samprata kito laipsniškai.

Konstitucinis Teismas 2000 m. balandžio 5 d. nutarime [11] konstatavo, jog formuluoję „yra pagrindas pradėtai teisei nutraukti“ aiškintina kaip nustatanti Konstitucinio Teismo *teisę*, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nutraukti pradėtą teiseną, bet ne kaip nustatanti, jog kiekvienu atveju, kai ginčijamas teisės aktas yra panaikintas, pradėta teiseną turi būti nutraukta. Konstitucinis Teismas pažymėjo, kad teismui kreipusis su prašymu ištirti, ar teisės aktas neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymui (nors ginčijamas teisės aktas ir yra pakeistas), o Konstituciniam Teismui neišsprendus šio klausimo iš esmės, nebūtų pašalintos teismui kilusios abejonės dėl teisės akto konstitucingumo. Nepašalinus abejonų dėl byloje taikytino teisės akto konstitucingumo ir pritaikius tokį aktą sprendžiant bylą galėtų būti pažeistos asmenų konstitucinės teisės bei laisvės.

Atkreiptinas dėmesys į tai, kad ir pagal šią patikslintą minėtos formuluojęs interpretaciją Konstitucinis Teismas pasiliko sau galimybę nutraukti pradėtą teiseną, kai ginčijamas teisės aktas yra panaikintas, neatsižvelgiant į tai, koks subjektas kreipėsi į Konstitucinį Teismą. Taigi ir tuo atveju, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi teismas, kuriam kilo abejonų dėl jo nagrinėjamoje byloje taikytino teisės akto konstitucingumo.

Formuluojęs „yra pagrindas pradėtai teisei nutraukti“ samprata buvo esmingai pakoreguota Konstitucinio Teismo 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarime [12]. Konstitucinis Teismas pabrėžė, kad pagal Konstituciją tik Konstitucinis Teismas sprendžia, ar įstatymai ir kiti Seimo aktai neprieštarauja Konstitucijai, o Respublikos Prezidento ir Vyriausybės aktai – neprieštarauja Konstitucijai arba įstatymams (102 str. 1 d.). Konstitucijos 110 straipsnio 1 dalyje nustatyta, jog teisėjas negali taikyti įstatymo, kuris prieštarauja Konstitucijai. Pagal Konstitucijos 110 straipsnio 2 dalį tais atvejais, kai yra pagrindo manyti, kad įstatymas ar kitas teisės aktas, kuris turėtų būti taikomas konkrečioje byloje, prieštarauja Konstitucijai, teisėjas sustabdo šios bylos nagrinėjimą ir kreipiasi į Konstitucinį Teismą, prašydamas spręsti, ar šis įstatymas arba kitas teisės aktas atitinka Konstituciją. Aiškindamas minėtas konstitucines nuostatas Konstitucinis Teismas konstatavo, jog šios nuostatos reiškia, kad tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi bylą nagrinėjantis teismas, kuriam kyla abejonų dėl byloje taikytino teisės akto konstitucingumo, Konstitucinis Teismas *turi pareigą išnagrinėti teismo prašymą neatsižvelgdamas į tai, ar ginčijamas ar kitas teisės aktas galioja, ar ne*. Konstitucinis Teismas taip pat pažymėjo, jog Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies nuostatos, kad ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas priimti sprendimą pradėtai teisei nutraukti, negalima aiškinti neatsižvelgiant į Konstitucijos 110 straipsnio nuostatas. Konstitucinio Teismo nuomone, formuluojęs „ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas pradėtai teisei nutraukti“ aiškintina kaip nustatanti Konstitucinio Teismo *teisę* tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi *ne teismai*, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, atsižvelgiant į bylos aplinkybes, nutraukti pradėtą teiseną, o ne kaip nustatanti, kad kiekvienu atveju, kai ginčijamas teisės aktas yra panaikintas, pradėta teiseną turi būti nutraukta.

Taigi dėl *negaliojančių* įstatymų ir kitų teisės aktų tyrimo Konstitucinis Teismas iki šiol yra suformulavęs tokią doktriną: Konstitucinis Teismas *privalo tirti negaliojančių įstatymų atitiktį Konstitucijai, taip pat negaliojančių poįstatyminių aktų atitiktį Konstitucijai ir įstatymams*, jeigu dėl įstatymų ir kitų teisės aktų konstitucingumo į Konstitucinį Teismą kreipėsi teismai. Tais atvejais, kai su prašymu ištirti negaliojančių įstatymų ir kitų teisės aktų konstitucingumą į

Konstitucinį Teismą kreipiasi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, Konstitucinis Teismas, atsižvelgdamas į bylos aplinkybes, gali pradėtą teiseną byloje nutraukti. Pažymėtina, kad Konstitucijoje nėra nuostatų, jog Konstitucinis Teismas tiria tik *galiojančius* įstatymus ir tik *galiojančius* kitus teisės aktus.

Atkreiptinas dėmesys, jog pagal Konstitucijos 105 straipsnio 1 dalį Konstitucinis Teismas nagrinėja ir priima sprendimą, ar neprieštarauja Konstitucijai įstatymai ir kiti Seimo *priimti* aktai. Konstitucinis Teismas taip pat nagrinėja, ar neprieštarauja Konstitucijai ir įstatymams Respublikos Prezidento aktai, Respublikos Vyriausybės aktai (105 str. 2 d. 1 ir 2 punktai). Formuluoję „Seimo priimti aktai“, mano nuomone, leidžia interpretuoti ją kaip nustatančią Konstitucinio Teismo įgaliojimus tirti įstatymų ir kitų Seimo *priimtų* aktų atitiktį Konstitucijai, neatsižvelgiant į tai, ar jie jau yra įsigalioję. Formuluojęs „Respublikos Prezidento *akta*“, „Vyriausybės aktai“ taip pat suponuoja Konstitucinio Teismo įgaliojimus tirti *priimtus* aktus, neatsižvelgiant į tai, ar jie jau yra įsigalioję. Esminė Seimo priimtų įstatymų ir kitų teisės aktų, Respublikos Prezidento priimtų aktų, Vyriausybės priimtų aktų konstitucingumo tyrimo sąlyga yra ta, kad jie būtų ne tik priimti, bet ir *oficialiai paskelbti*. Pažymėtina, jog Konstitucijoje nėra nuostatų, jog Konstitucinis Teismas tiria tik *įsigaliojusius* įstatymus ir kitus Seimo aktus, *tik įsigaliojusius* Respublikos Prezidento bei Vyriausybės aktus.

Toks Konstitucijos nuostatų interpretavimas – Konstitucinis Teismas turi įgaliojimus tirti priimtų ir oficialiai paskelbtų, dar neįsigaliojusį įstatymų, Respublikos Prezidento aktų, Vyriausybės aktų konstitucingumą – nekeičia konstitucinės priežiūros būdo: Lietuvoje konstitucinė priežiūra yra paskesnė, tačiau leidžia pastebėti ir kai kuriuos naujus šios priežiūros aspektus.

Konstitucinis Teismas yra interpretavęs ir Seimo konstitucinius įgaliojimus nustatant valstybinius mokesčius bei kitus privalomus mokėjimus.

Konstitucijoje vartojamos įvairios sąvokos: valstybiniai mokesčiai ir kiti privalomi mokėjimai; rinkliavos; kitos įmokos į biudžetus (67 str. 15 p.; 127 str. 2 ir 3 d.). Pagal Konstituciją mokesčius, kitas įmokas į biudžetus ir rinkliavas nustato įstatymai (127 str. 3 d.). Konstitucijoje taip pat įtvirtinta, jog valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus nustato Seimas (67 str. 15 p.).

Analizuodamas Konstitucijoje nustatytą teisinį reguliavimą Konstitucinis Teismas konstatavo, jog asmens piniginės prievolės valstybei (neatsižvelgiant į tai, ar jos mokamos į valstybės biudžetą, ar į kitus valstybinius fondus) gali būti nustatytos tik įstatymu. Tai, kad mokesčiai (ar kiti privalomi mokėjimai, kad ir kaip jie būtų vadinami) gali būti nustatomi tik įstatymu, yra laikoma svarbia asmens teisių garantija. Valstybės valdžių padalijimo principas, teisinės valstybės principas neleidžia Seimui perduoti kuriai nors kitai institucijai, taip pat Vyriausybei, savo konstitucinių įgaliojimų nustatyti mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus, o kitos institucijos negali šių įgaliojimų perimti (turėti).

Vienas iš paskutinių Konstitucinio Teismo nutarimų, kuriuose išdėstyta minėta Konstitucijos samprata, yra 2002 m. birželio 3 d. nutarimas [13], kuriame Konstitucinis Teismas konstatavo, jog Vyriausybės 1993 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 99 „Dėl atskaitymų valstybiniam automobilių keliams tiesti, taisyti ir prižiūrėti“ nustatyti atskaitymai nuo gaunamų įplaukų (apyvartos apimties) valstybiniam automobilių keliams tiesti, taisyti ir prižiūrėti, iš esmės yra privalomi mokėjimai. Todėl jie turėjo būti nustatyti įstatymu, o ne Vyriausybės nutarimu. Dėl to ginčijamas Vyriausybės nutarimas buvo pripažintas prieštaraujančiu Konstitucijai.

Minėta, kad Konstitucijoje yra įtvirtinta nuostata, jog mokesčius ir kitas įmokas į biudžetus ir rinkliavas nustato įstatymai (127 str. 3 d.), kad mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus nustato Seimas (67 str. 15 p.). Konstitucinis Teismas savo nutarimuose ne kartą yra konstatavęs, jog nurodytos konstitucinės nuostatos reiškia, kad įstatymų leidėjas nustatydamas valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus turi pats įstatymu nustatyti visus esminius mokesčio ar kito privalomo mokėjimo elementus: jo mokėtoją, apmokestinimo objektą, mokėjimo dydį, lengvatas, išimtis, mokėjimo terminus ir tvarką [14]. Šių elementų negalima pavesti nustatyti Vyriausybei ar kitai valstybės institucijai.

Konstitucinio Teismo nutarimuose yra nurodytas dar vienas svarbus Seimo įgaliojimų mokesčių srityje aspektas, į kurį iki šiol dar ne visi atkreipė dėmesį. Pagal Konstituciją įstatymus gali leisti Seimas, jie taip pat gali būti priimami referendumu. Konstitucinis Teismas yra konstatavęs, jog įstatymus, kuriais nustatomi mokesčiai ir kiti privalomi mokėjimai, gali priimti tik Seimas [15]. Žodelis „tik“ reiškia, jog įstatymai, nustatantys mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus, taip pat nustatantys esminius mokesčių ir kitų privalomų mokėjimų elementus, negali būti priimami referendumu.

Tokia būtų trumpa Lietuvos Respublikos Seimo biudžetinės kompetencijos Konstitucinio Teismo jurisprudencijoje apžvalga.

Išvados

1. Konstitucijoje nustatyti Seimo įgaliojimai tvirtinti valstybės biudžetą, nustatyti valstybinius mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus negali būti perduoti kitoms valstybės institucijoms, o kitos valstybės institucijos negali jų perimti. Šie įgaliojimai negali būti apriboti įstatymu.

2. Nustatyti mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus galima tik įstatymu. Įstatymu nustatant valstybinius ir kitus privalomus mokėjimus, įstatyme turi būti nustatyti visi svarbiausi mokesčio elementai (mokesčio objektas, mokesčio mokėtojas, mokesčio dydis (tarifas), mokėjimo terminai, išimtis, lengvatos).

3. Pagal Konstituciją mokesčius ir kitus privalomus mokėjimus gali nustatyti tik Seimas; mokesčiai ir kiti privalomi mokėjimai (taip pat ir jų esminiai elementai) negali būti nustatomi referendumu.

4. Konstitucijos 131 straipsnio 2 dalyje nurodytais įstatymais, numatančiais tam tikras išlaidas, kurių negalima mažinti, kol tie įstatymai nepakeisti, galima nustatyti išlaidas tik konkrečiai apibrėžtam, visuotinai svarbiam tikslui pasiekti per įstatymo nustatytą laiką ir tik tada, kai šių reikmių negalima patenkinti per vienerius biudžetinius metus. Tokiais įstatymais negali būti nustatomos išlaidos nuolatinėms valstybės funkcijoms vykdyti.

5. Kai į Konstitucinį Teismą kreipiasi bylą nagrinėjantis teismas, kuriam kilo abejonių dėl byloje taikytino įstatymo ar kito teisės akto konstitucingumo, Konstitucinis Teismas turi pareigą išnagrinėti Teismo prašymą neatsižvelgdamas į tai, ar ginčijamas įstatymas ar kitas teisės aktas galioja, ar ne. Konstitucinio Teismo įstatymo 69 straipsnio 4 dalies nuostata „ginčijamo teisės akto panaikinimas yra pagrindas pradėti teisenai nutraukti“ yra aiškintina ne kaip nustatanti Konstitucinio Teismo teisę tais atvejais, kai į Konstitucinį Teismą kreipėsi ne teismai, bet kiti Konstitucijos 106 straipsnyje nurodyti subjektai, atsižvelgiant į bylos aplinkybes pradėtą teiseną nutraukti, o kaip nustatanti, kad kiekvienu atveju, kai ginčijamas teisės aktas yra panaikintas, pradėta teiseną turi būti nutraukta.

6. Konstitucijoje yra įtvirtinti Konstitucinio Teismo įgaliojimai tirti Seimo priimtų įstatymų bei kitų teisės aktų, Vyriausybės priimtų aktų ir Respublikos Prezidento aktų konstitucingumą neatsižvelgiant į tai, ar jie jau yra įsigalioję.

LITERATŪRA IR PASTABOS

1. **Konstitucinio Teismo** 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių patvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 5–186.
2. Žr., pvz., **Konstitucinio Teismo** 1999 m. birželio 3 d. nutarimą „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1995 m. birželio 15 d. nutarimu Nr. 852 „Dėl Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo įgyvendinimo tvarkos“ patvirtintos namo perdavimo bendrijai tvarkos 2.1.2.

- papunkčio ir 3 punkto atitikties Lietuvos Respublikos daugiabučių namų savininkų bendrijų įstatymo 20 straipsnio 3 daliai // Valstybės žinios. 1999. Nr. 56–1813; **Konstitucinio Teismo** 2002 m. birželio 17 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos sveikatos sistemos įstatymo 39 straipsnio, Lietuvos Respublikos mokslo ir švietimo ilgalaikio finansavimo įstatymo 1, 2 ir 3 straipsnių, Lietuvos Respublikos biudžeto sandaros įstatymo 18 straipsnio 2 dalies ir Lietuvos Respublikos Seimo statuto 172 straipsnio 1 dalies atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2002. Nr. 72–3080.
3. **Konstitucinio Teismo** 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių patvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 5–186.
  4. **Žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymas** // Valstybės žinios. 1995. Nr. 1–5; 1996. Nr. 116–2694; 1997. Nr. 96–2429; 2000. Nr. 30–828.
  5. Žr., pvz., **Konstitucinio Teismo** 2002 m. sausio 14 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 2001 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo (2000 m. gruodžio 19 d. redakcija), Lietuvos Respublikos savivaldybių biudžetų pajamų dydį ir išlyginimą lemiančių rodiklių patvirtinimo 2001, 2002 ir 2003 metams įstatymo ir Lietuvos Respublikos žemės ūkio ekonominių santykių valstybinio reguliavimo įstatymo 16 straipsnio atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 5–186.
  6. **Black’s Law Dictionary**. – St. Paul, Minn.: West Publishing Co., 1991; Финансы: Оксфордский толковый словарь (англо-русский). – Москва: Весь Мир, 1997.
  7. **Konstitucinio Teismo** 1999 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1998 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 10 straipsnio 4 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 27 d. nutarimo Nr. 105 „Dėl Lietuvos standartizacijos departamento prie valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos reorganizavimo“ 2 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimo Nr. 117 „Dėl Lietuvos zoologijos sodo steigėjo teisių perdavimo“ 2 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 30 d. nutarimo Nr. 366 „Dėl kai kurių žemės ir miškų ūkio ministerijos funkcijų perdavimo aplinkos apsaugos ministerijai ir miškų ir saugomų teritorijų departamento prie aplinkos apsaugos ministerijos įsteigimo“ 3 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 1999. Nr. 61–2015.
  8. **Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo įstatymas** // Valstybės žinios. 1993. Nr. 6–120.
  9. **Konstitucinio Teismo** 1993 m. spalio 13 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos byloje nutraukimo“ // Valstybės žinios. 1993. Nr. 54–1060; **Konstitucinio Teismo** 1994 m. liepos 4 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos byloje nutraukimo“ // Valstybės žinios. 1994. Nr. 52–990; **Konstitucinio Teismo** 1994 m. liepos 4 d. sprendimas „Dėl pradėtos teisenos byloje nutraukimo“ // Valstybės žinios. 1994. Nr. 52–989.
  10. **Konstitucinio Teismo** 1999 m. liepos 9 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos 1998 metų valstybės biudžeto ir savivaldybių biudžetų finansinių rodiklių patvirtinimo įstatymo 10 straipsnio 4 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 27 d. nutarimo Nr. 105 „Dėl Lietuvos standartizacijos departamento prie valdymo reformų ir savivaldybių reikalų ministerijos reorganizavimo“ 2 punkto, Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. sausio 30 d. nutarimo Nr. 117 „Dėl Lietuvos zoologijos sodo steigėjo teisių perdavimo“ 2 punkto ir Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1998 m. kovo 30 d. nutarimo Nr. 366 „Dėl kai kurių žemės ir miškų ūkio ministerijos funkcijų perdavimo aplinkos apsaugos ministerijai ir miškų ir saugomų teritorijų departamento prie aplinkos apsaugos ministerijos įsteigimo“ 3 punkto atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 1999. Nr. 61–2015.
  11. **Konstitucinio Teismo** 2000 m. balandžio 5 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. rugsėjo 30 d. nutarimu Nr. 731–19 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų patvirtinimo“ patvirtintų „Lietuvos Respublikos vidaus reikalų sistemos operatyvinės veiklos nuostatų“ 4.7 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir Lietuvos Respublikos operatyvinės veiklos įstatymo 7 straipsnio 3 dalies 7 punktui // Valstybės žinios. 2000. Nr. 30–840.
  12. **Konstitucinio Teismo** 2002 m. rugpjūčio 21 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1999 m. vasario 4 d. nutarimu Nr. 120 „Dėl valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos“ patvirtintos Valstybei ar savivaldybėms nuosavybės teise priklausančių pastatų arba patalpų perdavimo už akcijas tvarkos 3 punkto (1999

m. vasario 4 d. ir 2000 m. balandžio 14 d. redakcijos) atitikties Lietuvos Respublikos valstybės ir savivaldybių turto valdymo, naudojimo ir disponavimo juo įstatymo 20 straipsnio 5 daliai (1998 m. gegužės 12 d. redakcija) // Valstybės žinios. 2002. Nr. 82–3529.

13. **Konstitucinio Teismo** 2002 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. vasario 23 d. nutarimu Nr. 99 „Dėl atskaitymų valstybiniam keliams tiesti, taisyti ir prižiūrėti“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai“ // Valstybės žinios. 2002. Nr. 55–2199.
14. **Konstitucinio Teismo** 2000 m. kovo 15 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1996 m. gegužės 9 d. nutarimo Nr. 546 „Dėl pridėtinės vertės mokesčio“ 1.14 papunkčio atitikimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai, Lietuvos Respublikos pridėtinės vertės mokesčio įstatymo 15 bei 16 straipsniams ir Lietuvos Respublikos buhalterinės apskaitos pagrindų įstatymo 4 straipsnio 4 daliai bei 9 straipsniui // Valstybės žinios. 2000. Nr. 23–585.
15. **Konstitucinio Teismo** 2001 m. balandžio 26 d. nutarimas „Dėl Lietuvos Respublikos Vyriausybės 1993 m. balandžio 20 d. nutarimu Nr. 276 patvirtintos įmonių finansinių prievolių mokėjimo bankroto procedūrų metu tvarkos 1 punkto atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai ir 1992 m. rugsėjo 15 d. Lietuvos Respublikos įmonių bankroto įstatymo (su 1994 m. gegužės 19 d. pakeitimais ir papildymais) 6 straipsnio 7 dalies 2 punktui // Valstybės žinios. 2001. Nr. 37–1259; **Konstitucinio Teismo** 2002 m. birželio 3 d. nutarimas „Dėl atskaitymų valstybiniam keliams tiesti, taisyti ir prižiūrėti“ atitikties Lietuvos Respublikos Konstitucijai // Valstybės žinios. 2002. Nr. 55–2199.

The Budgetary Competence of the Seimas of the Republic of Lithuania in the Jurisprudence of the Constitutional Court

Dr. Vytautas Sinkevičius
Law University of Lithuania

SUMMARY

The article deals with the interpretation of the budgetary competence of the Seimas which is entrenched in the Constitution and in the rulings of the Constitutional Court. While studying the budgetary competence of the Seimas, one analyses how the Constitutional Court interprets the Seimas' powers to approve the State budget, to establish State taxes and other compulsory payments.

The Seimas' powers to approve the State budget, to establish State taxes and other compulsory payments, which are entrenched in the Constitution, may not be transferred to other State institutions, while the other State institutions may not take them over. These powers may not be restricted by law.

Taxes and other compulsory payments may only be established by law. While establishing State and other compulsory payments by law, the law must contain all the most important elements of the tax (the object of the tax, the taxpayer, the amount of the tax (tariff), the term of the tax, the exceptions and deductions).

Under the Constitution, it is only the Seimas that may establish taxes and other compulsory payments; taxes and other compulsory payments may not be established by referendum.

By the laws pointed out in Paragraph 2 of Article 131 of the Constitution, providing for certain expenditures, which may be not reduced as long as the said laws are not altered, one is permitted to establish expenditures for a concretely defined, generally important purpose to be attained during the time period established by law and only if these needs may not be satisfied during the budget year. Such laws may not establish expenditures to execute routine functions of the State.

Once the court which was investigating the case had doubts as to the constitutionality of the law or another legal act applicable in the case and addressed the Constitutional Court, the Constitutional Court has a duty to consider the petition of the said court irrespective of the fact whether the disputed law or other legal act is in effect or not. The provision "the annulment of a disputable legal act shall be grounds to adopt a decision to dismiss the initiated legal proceedings" of Paragraph 4 of Article 69 of the Law on the Constitutional Court is to be construed as establishing the right to the Constitutional Court, in cases when not courts but the other entities pointed out in Article 106 of the Constitution appealed to the Constitutional Court, while taking account of the circumstances of the case, to dismiss the initiated legal proceedings, but not as establishing that in every case when the disputed legal act was annulled the instituted legal proceedings must be dismissed.

The Constitution establishes powers for the Constitutional Court to consider the constitutionality of the laws and other legal acts adopted by the Seimas, acts adopted by the Government and acts of the President of the Republic regardless of the fact whether they have gone into effect or not.

